

ALEGORIE CTNOSTÍ A NEŘESTÍ NA PRAŽSKÉM ORLOJI

PETR SKÁLA

Barokní dřevěné sochy na pražském staroměstském orloji měly svůj původní tematický obsah zcela jiný než dnes. Změnu významu čtyř soch, jejich úpravu a přidání rekvizit do jejich rukou provedl Vojtěch Sucharda postupně v letech 1911 a 1966, kdy byl pověřen jejich restaurováním. Z pražského orloje se tak ztratilo významné tematické zaměření celého tohoto souboru soch, které bývalo jeho důležitou součástí, korespondující s celkovým původním duchovním obsahem orloje.

ALLEGORY OF VIRTUES AND INIQUITIES ON PRAGUE ASTRONOMICAL CLOCK

Baroque wooden statues on the Prague Old Town Astronomical Clock had their own original thematic content completely different from today. The alteration to the meaning of four statues by their modification and addition of stage properties into their hands was done by Vojtěch Sucharda successively in years 1911 and 1966 when he was accredited by their restoration. Meaningful thematic aim of the whole assemblage of statues, which used to be its important part corresponding with the complete original spiritual content of the clock, thus got lost.

Klíčová slova — staroměstský orloj – barokní sochařství – Marnivec – Lakomec – Smrtka – Rozkošník – Filozof – archanděl Michael – Hvězdář – Kronikář – Vojtěch Sucharda

Key words — Astronomical Clock at the Old Town – Baroque sculptural art – The Vain man – The Miser – The Death – The Hedonist – The Philosopher – Archangel Michael – The Astronomer – The Chronicler – Vojtěch Sucharda

Úvod

Pražský orloj, postavený Mikulášem z Kadaně v roce 1410,¹ je složitým dílem zahrnujícím mnoho oborů – od řemeslných, technických, přírodovědných, uměleckých až po astrologii, alchymii a symboliku, bezpochyby zde přítomnou v souvislostech středověkého chápání světa. Především proto byl v každé historické době obdivován a považován za zcela výjimečné dílo a také dnes patří mezi nejznámější památky v celosvětovém měřítku. Pražský orloj se jako součást Staroměstské radnice, národní kulturní památky, nachází v samém srdci Pražské památkové rezervace, která je na seznamu světového dědictví UNESCO.

Kdy byly na orloj na kamenné gotické podstavce pod baldachýny poprvé osazeny sochy, není známo. Jan Táborský, orlojník v letech 1552–1570, ve své Zprávě o orloji pražském (1570) popisuje jen jedinou, nejspíše také dřevěnou, pohyblivou sochu Klapáčka. Tím byl kostlivec, který, také podle pozdějšího Balbínova popisu ze 17. století, při odbíjení hodin klapal čelisti. Mechanismus pohybu čelisti byl strunou napojen na bicí stroj, který byl tehdy nahoře ve věži, nikoli na stroj zvonící – apoštolský, jak je tomu dnes. Podstavce soch a baldachýny pocházejí pravděpodobně z konce 80. let 15. století, nelze však vyloučit, že zde byly jiné podstavce již v roce 1410. Mohly být součástí již prvotní výzdoby orloje, podobně jako byly podstavce s baldachýny součástí kaple i budovy radnice, pocházející stejně jako původní líc orloje z hutě Petra Parléře. Pak by bylo pravděpodobné, že byly na podstavcích nějaké sochy již od počátku. Možná pak časem zanikly v důsledku ničivého vlivu slunce a deště, mohly být ale také zničeny v době husitských bouří.²

Dřevěné sochy po stranách astrolábu a kalendária byly osazeny na orloj pravděpodobně po třicetileté válce, v roce 1659. Za jejich tvůrce je považován řezbář pocházející z okruhu Jana Jiřího Bendla.³ Podle J. TEIGEHO a J. HERAINA (1908, 39) sochy pocházejí z 16. století (viz též VOJTÍŠEK 1923, 142). Protože však podle popisu Jana Táborského z let 1552–1570 takové sochy na orloji nebyly, musely by být zhotoveny a osazeny mezi rokem 1570 a koncem 16. století. Z té doby ale žádné záznamy o nějakých prováděných opravách orloje nejsou a charakter soch je barokní. Socha

Obr. 1. Praha 1-Staré Město, čp. 1, vyobrazení staroměstského orloje ve 30. letech 19. století. Rytina Viléma Kandlera podle kresby Aloise Čermáka z roku 1837, vydána jako prémie Krasoumné jednoty na rok 1837 (reprofoto archiv autora, 2015). ►

- 1 Autor se v tomto článku nezabývá samotnými okolnostmi vzniku orloje a jeho zasazením do historických souvislostí, protože se neztotožňuje s některými dnes běžně, ale nekriticky přijímanými údaji ohledně stavby a datování nejstarších částí hodinového stroje a osobností jeho konstruktérů a projektantů. Shrnuje sice literaturu ke staroměstskému orloji, z níž z výše uvedených důvodů primárně nevychází, odkazuje i na odborný seminář, věnovaný 600. výročí vzniku pražského orloje, konaný 27. března 2010 v Modré posluchárně budovy Univerzity Karlovy v Celetné ulici, s jehož dílčími závěry zamýšlí v budoucnu polemizovat (JANOVSKÝ 2010; KOHOUTOVÁ 2010 on-line). Hodlá v budoucnu výsledky svého bádání publikovat a předložit odborné veřejnosti jako podněty do diskuse o vzniku a významu orloje.
- 2 Podrobný stavebně-historický průzkum kamenné výzdoby staroměstského orloje zatím chybí.
- 3 Takto je určeno autorství a datace na popisném štítku u originálu sochy představující Pýchu, která je vystavena v expozici Muzea hl. m. Prahy.